

Finantsturu kriis

Aeg uuesti üles ehitada ja ümber kujundada, poliitikal on aeg ennast tõestada

On sümboolne ja asjakohane, et Euroopa Parlamendi fraktsioon PSE võtab oma tänasel kohtumisel Manchesteris, mis mängis kesket rolli nii kapitalistliku süsteemi väljatöötamisel kui ka organiseeritud tööliklassi esilekerkimisel, vastu põhimõtete kogumi, mis peaks suunama kaugeleulatuvaid reforme, mida pärast viimaste aastate vabakäigulise finantskapitalismi katastroofilist läbikukkumist meie majandus- ja finantssüsteemi jaoks nüüd vajatakse. Allpool toodud viis põhimõtet rajanevad 5. novembril 2008 Euroopa sotsialistidest ja sotsiaaldemokraatidest peaministrite ja parteijuhtide poolt fraktsiooni PSE esimehe Poul Nyrup Rasmussen'i juhtimise all vastuvõetud deklaratsioonil.

1. Päästevööd ei ole vaid pankuritele

- **Nüüd on siis kõigile selge:** vahel on probleemiks turg ja lahenduseks valitsus.
- Mõne nädala eest viis meie finantsturgude suurejooneline läbikukkumine Euroopa ja maailma majanduskatastroofi äärele. Valitsuste kooskõlastatud sekkumine Euroopas ja mujal päästis viimasel minutil finantssektori kokkukukkumisest. Nüüd peavad meie juhid tegema sama meie ülejäänute jaoks.
- Me seisame silmitsi sügavaima majanduskriisiga 80 aasta jooksul. Ja just kriisi keskmes pannakse proovile meie institutsioonide väärtus, meie demokraatliku juhtimisvormi väärtus, Euroopa väärtus – kas meie juhid seisavad oma ülesande kõrgusel? Kas nad võtavad ühiselt meetmeid töökohtade ja õitsengu kindlustamiseks? Kui nad toimivad õigesti, võivad nad mitte ainult taastada majanduse, vaid luua ka parema ja stabiilsema majanduse juhtimise, elujõulisema demokraatia ja edumeelsema ühiskonna.
- Seal, kus turud läbi kukkusid, saab ainult valitsuse tugev, koordineeritud tegutsemine taastada usalduse, luua uusi tellimusi ja tugevdada nõudlust nii ettevõtete kui tarbijate hulgas. Euroopa valitsused peaksid suurendama avaliku sektori kulusid, innustama ettevõtlust ja hõlbustama VKEdel loomist ja kasvu. Mida koordineeritumad sellised meetmed on, seda tõhusamad nad on.
- Et see kõik toimuks, peaks EL astuma kiiresti neli võtmesammu:

1. Määratlema kogu Euroopas vajalike stiimulite ulatuse eesmärgiga luua raamistik liikmesriikide meetmetele ja nõudma, et kõik liikmesriigid panustaksid vastavalt oma eelarvepositsioonile taastumise meetmete paketti.
2. Pakkuma toetust rahalistes raskustes olevatele liikmesriikidele, kelle võimalused üksi tegutseda on äärmiselt piiratud. Väljaspool euroala on mõned valuutad sattunud spekulatiivsete rünnakute ohvriks ja nad on olnud sunnitud intressimäära tõstma, kuigi nad peaksid seda hoopis langetama. Euro on kaitsnud euroala liikmeid valuutakriisi eest, kuid isegi mõne puhul neist on riigivõla finantseerimine tunduvalt kallinenud. Euroopal on keskne roll kapitali kogumises ja suunamises – näiteks riigivõla kindlustamise kaudu, Eurobondide kaudu või Euroopa Investeerimispanka suurenenud laenude kaudu VKEdele ja keskkonnasõbralikele investeeringutele.
3. Kasutama olemasolevaid Euroopa mehhanisme – näiteks raportit Lissaboni strateegia kohta ning majanduspoliitika ja tööhõive suuniseid, mis peatselt avaldatakse –, et edastada selge sõnum selle kohta, mida on vaja teha. Prioriteetideks peavad olema lahendused, mis i) toimivad kiiresti ning ii) tugevdavad ja kaasajastavad Euroopa majandust.
4. Kiirete tulemuste jaoks tuleb liikmesriikidelt nõuda abi suunamist neile, kes seda kõige rohkem vajavad, eriti väikestele ettevõtetele ja kaitsetutele leibkondadele – see on päästevöö kõige kaitsetumatele.

2. Meie raha vastu võtnud pangad peavad näitama tulemusi

- Valitsused ei käinud välja miljardeid eurosid maksumaksja raha mitte sellepärast, et nad pankasid armastavad, vaid sellepärast, et kui pangad läbi kukuvad, ei saa ettevõtted vajalikku krediiti, inimesed ei saa eluasemelaene, ettevõtted lähevad lõhki, eluasemehinnad kukuvad, töökohad kaovad.
- Pangad võtsid raha vastu, nüüd nõuame tulemusi:
 - o laenude tase leibkondadele ja ettevõtetele, eriti VKEdele, tuleb kiiresti taastada; laenamise üle tuleb teostada palju põhjalikumat kontrolli finantsombudsmani kaudu, kelle ülesandeks on tagada, et riigi raha kasutatakse rahva hüvanguks ja mitte eraviisiliseks rikastumiseks;
 - o intressimäärade kärpeme osas tuleb kiiresti ja täies ulatuses otsus vastu võtta;
 - o ei mingeid hiiglaslikke preemiaid või kopsakaid lahkumistasusid;
 - o ei mingeid kohustuslikke koondamisi.
- Valitsused peaksid selgeks tegema, et nad on valmis võtma mis tahes lisavolitusi tagamaks, et töökohad, ettevõtted ja kodud on kaitstud.
- Me nõuame palju suuremat läbipaistvust valitsustelt endilt meie raha suunamises. Nad peavad selgelt ja avalikult välja ütlema, mida nad pankadelt seoses laenupoliitikatega,

haldamisega ja tasustamisskeemidega tahavad ning mis meetmeid nad finantsspekuleerijate takistamiseks võtavad.

3. Nüüd on aeg päästa planeet

- Majanduslangus on maailma kiireloomulisim väljakutse, kuid järgmiste aastate suurim väljakutse on kliimamuutused. Meie ainus lootus ökokatastroofi vältida on kiire ümberorienteerumine vähest heidet tekitava vähese energiatarbimisega majandusele, kuid tänaseni on vajaminevate investeeringute ulatus olnud hirmutav.
- Nüüd teame samuti, et Euroopa majandus vajab suuremahulist investeeringute toetamist, et aidata ära hoida sügavat ja pikaajalist majanduslangust. Me nõuame Euroopa keskkonnasõbralike investeeringute paketti – see on hõbekuul, mis tabab mõlemat märki.
- Euroopa on maailmas esikohal sellistes kiiresti kasvavates valdkondades nagu ökotehnoloogia, keskkonnasõbralikud kaubad ja taastuvate energiaallikate kasutamise tehnoloogia. Euroopa sotsiaaldemokraadid on koostanud tegevuskava, et luua **2020. aastaks 10 miljonit uut töökohta keskkonnasõbralikkuse kasvu kaudu**. Kuid nende eesmärkide saavutamine ja Euroopa võetud kliimaalaste kohustuste täitmine nõuab ulatuslikke investeeringuid. Me kutsume Euroopa juhte tõusma selle ülesande kõrgusele, esitades nutikate keskkonnasõbralike investeeringute eelnõu, mis paneb Euroopa uuesti tööle ja viib meid lähemale meie kliima- ja energiaalaste eesmärkide saavutamisele.

4. Koostöö ja solidaarsus – see on rohkem kui kunagi varem ka meie huvides

- Nagu Euroopas, nii on ka kogu maailmas kõige kaitsetumad just need, kes finantskriisis enim kannatavad. ILO hinnangute kohaselt kaob arengumaades rikaste riikide finantskriisi tagajärjel järgmise aasta jooksul 150 miljonit töökohta. Vägaagi vajalik kapital voolab vähem arenenud riikidest välja, kuna finantsinstitutsioonid otsivad oma rahale turvalist kohta.
- Euroopa on õigusega uhke selle üle, et ta on kindlasti maailma suurim abiandja. Ometi ei ole meil lootustki saavutada aastatuhande arengueesmäärke enne, kui globaalse finants- ja kaubandussüsteemi aluseks olevaid eeskirju stabiilsemale ja edumeelsemale alusele üle ei viida.
- Pealegi on Euroopa riikidel nii kaua, kui meie kaubanduspartnerid majanduslanguses on, raske surutisest väljuda. Lisaks meie moraalsele kohustusele aastatuhande arengueesmärgid täita vajame tugevaid turgusid, mis Euroopa kaupu ja teenuseid ostaksid – mis aitab arengumaid, aitab ka meid.
- Finantskriisi õppetund on selge: koordineeritud Euroopa meetmed aitasid seal, kus riikide pingutused olid ebaõnnestunud. Ka päris majanduses on koordineeritud tegutsemine – nii Euroopa kui globaalsel tasandil – palju jõulisem kui ainuüksi riiklikud lahendused. Me

ühineme üleskutsega uue Bretton Woods'i kohta loomaks uut, vastutustundlikumat, stabiilsemat ja õiglasemat globaalset finantsjuhtimist.

- Lühikeses perspektiivis peab G20 taastumise kava tagama, et Rahvusvaheline Valuutafond annab koos arenenud riikide keskpankade ja valitsustega ning rikaste riiklike investeerimisfondidega arengumaadele majanduslanguse vastu võitlemiseks piisavalt laene. Ja Doha kaubanduslääbirääkimiste voor tuleb viia kiiresti eduka ja arengut soosiva lõpplahenduseni.

5. Majandusteadlased paluks tagasi kooli (ja poliitikud samuti)

- Kõigest paari nädalaga 2008. aastal pöörati majandusmaailm pea peale. Ideed, mis olid maailma valitsenud ligi 30 aastat, mis olid seadnud piirid sellele, mis oli poliitiliselt võimalik, mis olid juhtinud poliitilisi ja majanduslikke arutlusi, osutusid valeks.
- Samavõrd järsult on taasavastatud vanad tõed, mis olid ammugi poliitiliselt põhiareenilt pagendatud. Ilma tugeva reguleerimise ja avaliku järelevalveta on turud – eriti finantsturud – oma olemuselt ebastabiilsed. Valitsus peab olema see, kes tagab nii finantssektori usaldatava toimimise kui ka majandustegevuse aktiivsuse taseme.
- Nõudluse juhtimine on taas valitsuse põhiülesanne. Ning nüüd, mil rahalised vahendid on kehvast seisukorras, on võimsaimaks majanduslanguse vastaseks vahendiks maksupoliitika.
- Ühtlasi oleme isikliku kogumuse kaudu õppinud tundma ohte, mis seisnevad finantssektori kaelamurdvas kasvutempos, mida juhib väsimatu finantsalane innovatsioon, kusjuures otsitakse järjest keerulisemaid turupõhiseid lahendusi riskidega toimetulekuks – näiteks vahetuskursi kõikumised –, mis oli varem valitsuse ülesanne.
- Iga valitseva majandusmudeli suurejooneline läbikukkumine viib põhjalike muutusteni viisis, kuidas majandust õpetatakse ja kuidas meid valitsetakse:
 - o 1930. aastate suur majandussurutus viis kolme aastakümne pikkuse Keynesi heaolu kapitalismini;
 - o 1970. aastate stagflatsioon viis rahal põhineva vasturevolutsioonini, mis meid sellest ajast saadik valitsenud on.
- Nüüd peab viimase 30 aasta turukummardamise läbikukkumine ja ahnus-on-hea filosoofia viima põhjaliku enesevaatluseni nii majandusteadlaste kui poliitikute poolt. Majandusteadlased peavad taas leidma laiema visiooni, kuidas nende elukutse saaks kaasa aidata parema ühiskonna rajamisele. Ja poliitikud peavad õppima pikalt ja põhjalikult mõtlema, enne kui nad oma ülesannete täitmise turu võlujõule edasi usaldavad.

Manchester, 12. november 2008